

Мизин Т. О.,

кандидат філологічних наук, доцент,

доцент кафедри іноземних мов природничих факультетів

Навчально-наукового інституту філології Київського національного університету

імені Тараса Шевченка

ВЕРБАЛІЗАЦІЯ НАЙМЕНУВАННЯ *TOURIST* У СУЧАСНІЙ АНГЛІЙСЬКІЙ МОВІ

Анотація. Статтю присвячено дослідженню вербалізації найменування *tourist* в англійській мові. Зазначається, що вивчення лексики індустрії туризму в англійському мовознавстві становить інтерес як для лінгвістів, так і для фахівців галузі туризму, оскільки останнім часом ця галузь активно розвивається. Акцентується увага на тому, що фахова термінологія є важливим інструментом передачі спеціальних знань, а галузеві терміни – носіями професійної інформації та її основними елементами. Підкреслюється, що терміни виконують комунікативну функцію в професійному середовищі; вони є засобом спілкування фахівців. Зазначається, що дослідники по-різному інтерпретують поняття *термін*. У статті дається власне визначення терміна, під яким розуміється слово чи словосполучення, що репрезентує поняття цієї сфери, є відтворюваним, має дефініцію, зафіксовану в лексикографічних джерелах та слугує для передачі інформації в професійному середовищі. У науковій розвідці представлені етимологічні характеристики досліджуваної лексичної одиниці; визначено семантичні особливості найменування *tourist* в англійській мові та визначено рівень їхньої представленості в лексикографічних джерелах. До засобів вербалізації досліджуваного найменування відносно лексеми, яка є прямою номінацією поняття, синоніми, словосполучення, похідні слова. У ході дослідження з'ясовано, що головним засобом вербалізації найменування *tourist* насамперед виступає лексема-ім'я найменування *tourist*, яке є ядром номінативного поля. Вона найбільш повно передає сутність поняття і відображає реальність у свідомості через мову. Визначено семи, які несуть найбільше смислове навантаження і є засобами вербалізації досліджуваного поняття. Зміст англійського найменування *tourist* доповнюють синоніми, які розширюють структурний компонент додатковими ознаками. З'ясовано, що одиницями, які здійснюють вербалізацію найменування *tourist*, є словосполучення, представлені двадцятьма чотирма лексичними одиницями. Проведене дослідження дозволило виділити два структурних типи моделей словосполучень: *N+N* та *Adj+N*. Акцентується увага на тому, що морфологічна деривація лексеми *tourist* представлена чотирма лексичними одиницями.

Ключові слова: найменування, термін, вербалізація, синонім, словосполучення.

Постановка проблеми. Одним із найважливіших завдань сучасної лінгвістики є вивчення закономірностей утворення та функціонування термінів. Термінологічні системи різних галузей неодноразово були об'єктом дослідження в наукових розвідках учених. В окремих мовознавчих працях висвітлені також деякі питання розвитку туристичної термінології.

Термінологія сфери туризму, у порівнянні з іншими галузями знань, має свою специфічну структуру. Це зумовлено комплексом різних видів діяльності, кожен із яких налічує власну групу термінів. Лексика сфери туризму має, з одного боку, ознаки термінології та слів професійного спілкування, з іншого – вона належить до загальноповсякденного лексичного шару. Туристична галузь, яка динамічно розвивається в наші дні, потребує ґрунтовного аналізу й систематизації лексичного фонду, його подальшого впорядкування.

Аналіз останніх досліджень і публікацій. Дослідження термінологічної лексики активно проводяться на сучасному етапі як зарубіжними, так і вітчизняними лінгвістами (В.І. Карбан, А.С. Д'яков, Т.Р. Кияк, З.Б. Куделько, О.О. Селіванова, Ю.А. Зацний, М.Т. Cabré, Р.А. Faber and L.-А. Pilar та ін.).

Так, Р.А. Faber and L.-А. Pilar вивчають, як спеціалізовані поняття структуруються, описуються та визначаються в тій самій чи різних мовах у межах спеціалізованої науки. А.С. Д'яков, Т.Р. Кияк, З.Б. Куделько характеризують семантичні та соціологічні параметри термінології. Н.П. Акульшина, Ю.Г. Карачун, Л. Сандій, розглядають структурні характеристики термінів.

Дослідження в галузі термінології сфери туризму проводять: В.В. Ліпінська (особливості англійської та української терміносистем у галузі міжнародного туризму), А.А. Литвин (лінгвальні, лінгвокультурологічні та лінгвопрагматичні параметри туристичних термінів), І.К. Нестерчук (формування поняттєво-термінологічного апарату гастрономічного туризму), І. Гречухіна, І. Сахно (вербалізація змін туристичних вподобань сучасних європейців), Т.П. Андрієнко, А.М. Семенко (становлення термінологічного апарату туризму та перекладацької відповідності), Ю.І. Кисилиця, В.Д. Бялик (структурні та семантичні особливості англійських термінів галузі туризму), М.С. Маланюк (лінгвокультурний ракурс термінів туризмології в текстах англійських туристичних проспектів), В.В. Прима (семантика і функціонування туристичної термінології) та інші мовознавці.

Проте до сьогодні проблема систематизації та впорядкування термінів сфери туризму залишається недостатньо вивченою.

Актуальність цієї розвідки зумовлена зростаючим інтересом до спеціальної лексики окремих галузей знань, відсутністю досліджень особливостей найменування *tourist* у лінгвістиці.

Мета статті – з'ясувати шляхи вербалізації найменування *tourist* в англійській мові. Поставлена мета передбачає вирішення таких **завдань**: дослідити етимологічні характеристики досліджуваної лексичної одиниці; виявити семантичні

особливості найменування *tourist* в англійській мові та визначити рівень їхньої представленості в лексикографічних джерелах; проаналізувати синонімічні відношення між синонімами найменування *tourist*.

Матеріалом дослідження слугують лексикографічні видання [1–6].

Виклад основного матеріалу дослідження. Фахова термінологія є важливим інструментом передачі спеціальних знань, а галузеві терміни – носіями професійної інформації та її основними елементами. Л.В. Півньова вважає, що термінологічна лексика є особливою системою з властивими їй специфічними характеристиками і внутрішньосистемними зв'язками [7, с. 56].

Термін є головною одиницею будь-якого професійного вокабуляру, засобом спілкування фахівців. Він виконує комунікативну функцію в професійному середовищі й відображає прагнення людини до оптимізації спілкування в спеціальних сферах діяльності суспільства.

Термінологія кожної конкретної сфери діяльності містить систему термінів, співвіднесених із системою понять відповідної галузі знань. Дослідники по-різному розуміють поняття *термін*, вкладають у нього різний зміст, по-різному його інтерпретують.

Так, В.В. Прима під терміном розуміє слово чи словосполучення, що позначає поняття спеціальної сфери спілкування в науці, виробництві, техніці, мистецтві, в конкретній галузі знань чи людської діяльності [8, с. 9].

Н. Безгодова терміном вважає члена конкретної термінологічної системи, який виконує дві функції: слугує назвою поняття (номінативна функція) і відображає його зміст [9, с. 459].

В.В. Ліпінська дотримується думки, що термін – це слово або словосполучення, застосовані для точної назви понять, предметів або явищ у туристичній галузі, які характеризуються єдністю цілісної номінації, різноманіттям виконуваних ним функцій і великого числа форм прояву [10, с. 39].

На нашу думку, термін – це слово чи словосполучення, що репрезентує поняття цієї сфери, є відтворюваним, має дефініцію, зафіксовану в лексикографічних джерелах та слугує для передачі інформації в професійному середовищі.

Основними ознаками термінів більшість дослідників називає системність, наявність дефініцій, прагнення до моносемантичності й конкретизації в межах терміносистеми та до прозорості внутрішньої форми; жорстку конвенційність; стилістичну нейтральність; залучення до системи понять певної галузі; відповідність нормам мови; точність; дериваційну здатність; тенденцію до відкидання синонімів; високу інформативність.

Оскільки туризм є одночасно явищем соціальним, культурним та економічним, особливістю термінології цієї сфери є велика кількість загальноживаних слів, що свідчить про тісні зв'язки термінології із загальноживаною мовою і що вона, в силу своєї специфічності, обслуговує не тільки фахівців в індустрії туризму, а й людей, які користуються її послугами.

Н. Біян стверджує, що можна говорити про гетерогенність туристичної лексики: вузькоспеціальні, міжгалузеві та загальнонаукові терміни [11, с. 142].

Лексема *tourist* є одним із тих найменувань, які, з одного боку, є термінами, а з іншого – загальноживаними словами.

Важливим етапом дослідження лексики є етимологічний аналіз; він дозволяє вивчати поняття в діяхронії. Етимологічне зна-

чення дає змогу дослідити внутрішню форму слова, яка зазвичай є неусвідомленою, збереженою в зовнішній словесній формі.

Результати етимологічного аналізу свідчать про те, що слово *tourist* вперше було зафіксовано в 1772 році зі значенням: *one who makes a journey for pleasure, stopping here and there*. Воно є похідним від лексеми *tour*, яка виникла в 1300 році та мала значення *a turn, a shift on duty*. Слово *tour* є запозиченням лексем *tor, tourn, tourn* зі старофранцузької мови, які мали значення *a turn, trick, round circuit, circumference, from corner, turner – to turn*. Значення *a continued ramble or excursion* датується 1640 роками [1].

За даними словника **Webster** слово *tourist* вперше використано в 1775 році [2].

Важливість лексикографічного аналізу зумовлена тим, що словники відображають результати ментальних операцій, які здійснюються людською свідомістю у процесі опанування світу і таким чином репрезентують усю сукупність знань людини про світ.

У нашому дослідженні ми будемо оперувати терміном «номінативне поле», під яким будемо розуміти мовні засоби, які вербалізують поняття в сучасній англійській мові. До таких засобів відносимо відносимо лексеми, яка є прямою номінацією поняття, похідні слова, синоніми, вільні словосполучення.

У ході дослідження з'ясовано, що головним засобом вербалізації найменування *tourist* насамперед виступає лексема-ім'я *tourist*, яке є ядром номінативного поля. Воно найбільш повно передає сутність поняття і через мову відображає реальність у свідомості людини.

У побудові номінативного поля поняття *tourist* ми виділили й проаналізували різноманітні номінації досліджуваної лексичної одиниці.

Зазначимо, що дефініція цього терміну у різних словниках є майже ідентичною. Відрізняються використані в дослідженні словники лише кількістю представлених у своєму лексичному корпусі туристичних термінологічних одиниць.

Так, понятійна сторона лексичної одиниці *tourist* фіксується лексикографічними джерелами у вигляді таких значень: 1. *A person who is travelling or visiting a place for pleasure*; 2. *British English: a member of sports team that is playing a series of official games in a foreign country* [3].

Cambridge Advanced Learners Dictionary and Thesaurus також виділяє два значення: 1. *Someone who visits a place for pleasure and interest, usually while on holiday*; 2. *UK: a member of a sports team who is travelling from place to place in a foreign country, playing games* [4].

У трьох словниках зафіксовано по одному значенню. Так, джерело Merriam-Webster Learner's Dictionary фіксує значення *one that makes a tour for pleasure or culture* [2]. У словниках Collins Online Dictionary [5] та Longman Dictionary of Contemporary English [6] значенням слова *tourist* є *a person who is visiting a place for pleasure and interest, especially when they are on holiday*.

Аналізуючи визначення лексеми *tourist*, ідентифікуємо семи *visit, travel*, які в комбінації з іншими семантичними ознаками (*person / one / someone; pleasure / interest / holiday; member / sports team*) визначають досліджувану нами лексеми зі значенням *людина, яка подорожує для отримання задоволення чи інтересу*. Очевидним є той факт, що ключовою ознакою поняття *tourist* є *людина, що подорожує*. Додатковою ознакою є *назва людини, що бере участь у змаганнях закордоном*.

Лексема *tourist* може вербалізуватися в англійській мові синонімами. Слід зазначити, що в термінології синоніми співвідносяться з тим самим поняттям і об'єктом; вони не характеризують його різні властивості.

Номінативне поле лексичної одиниці *tourist* представлено 18 синонімами. Вони є засобами об'єктивації досліджуваного поняття і несуть найбільше смислове навантаження. Синоніми до імені досліджуваної лексеми розширюють структурний компонент додатковими ознаками. 12 із них відображено в Cambridge Advanced Learners Dictionary and Thesaurus [4], 7 – в Collins Online Dictionary [5], по 6 – в Merriam-Webster Learner's Dictionary [2], The Longman Dictionary of Contemporary English [6].

Наше дослідження свідчить, що найбільш повно у словниках представлений синонім *sightseer*. Чотири словники (із п'яти досліджуваних нами лексикографічних джерел) фіксують його [2; 4; 5; 6]. Синоніми *excursionist*, *tripper* знаходимо в трьох джерелах [2; 4; 5]. Лексична одиниця *traveler* відображена також у трьох словниках [2; 4; 6]. П'ять лексичних одиниць (знаходять своє відображення в двох словниках. Так, *voyager*, *journeyer*, *globetrotter* фіксуються в [4; 5], *rubberneck* – в [2; 4], *holiday maker* – в [5; 6]. Інші синоніми зустрічаються в одному з досліджуваних словників.

Найменування *tourist* в англійській мові може бути реалізоване через синонімічні ряди з такими відтінками значень: людина, що прагне отримати задоволення від подорожі (*traveler*, *journeyer*, *tripper*); людина, яка відвідує екскурсії (особливо з супроводом гіда) (*excursionist*, *sightseer*, *rubberneck*, *rubbernecker*, *visitor*); людина, яка відвідує багато країн (*globetrotter*, *world traveler*); людина, яка здійснює поїздки з метою відпочинку (*holiday-maker*, *vacationer*, *backpacker*); людина, яка подорожує пішки (*wayfarer*); людина, яка подорожує без чіткої мети (*wanderer*, *vagabond*); людина, яка має за мету відвідати місця релігійного поклоніння (*pilgrim*).

За формою досліджувані синонімічні одиниці є різнокореневими. Виняток складають лише *rubberneck*, *rubbernecker*, які ми вважаємо варіантами однієї лексеми. За структурою синоніми поділяємо на прості (*traveler*, *journeyer*, *tripper*, *wanderer*, *pilgrim*), які складають 61,1% та складні (*globetrotter*, *world traveler*, *holiday-maker*, *backpacker*) – 38,9%.

Дослідження синонімів виявило існування ідеографічних і стилістичних синонімів. Ідеографічні синоніми відрізняються відтінками значень, вказують на різний ступінь виявлення ознаки та смислово своєрідність слів. Відношення між цими синонімами є системними. Як показує аналіз, серед лексичних одиниць переважають саме ідеографічні синоніми. Нами зафіксовано також декілька стилістичних синонімів: *rubberneck*, *rubbernecker*, які виконують певну стилістичну роль, мають експресивні конотації. Вони входять до розмовного прошарку англійської мови, а саме, сленгу.

Територіальні синоніми представлені такими лексичними одиницями: *tripper*, *holiday-maker*, які вживаються переважно в британському варіанті англійської мови та *vacationer*, лексична одиниця, яка превалує в американському варіанті англійської мови. Слід зазначити, що слово *vagabond* частіше використовують в австралійському варіанті, де воно набуло значення *someone who has no home and usually no job, and who travels from place to place*.

Компоненти синонімічних рядів базуються на таких відношеннях: лексичні одиниці, представлені автохтонним словом (*wanderer*, *wayfarer*, *holiday maker*), що свідчить про можливість

національної номінації та іншомовною одиницею, що повністю адаптована в словниковому складі англійської мови (*excursionist*, *globetrotter*, *tripper*). Синоніми, які належать до питомої англійської лексики складають 23,8%. Запозичення представлені 76,2%. Переважна більшість досліджуваних лексичних одиниць була прямо або через французьку мову-посередник запозичена з латинської мови.

Запозичення ми розглядаємо як один із найбільш продуктивних способів номінації явищ і продукт довготривалого історичного розвитку англійської мови, що свідчить про інтенсивність культурно-історичних контактів народів. Вони значно збагатили словниковий склад англійської мови.

Одиницями, які здійснюють вербалізацію найменування *tourist*, є двадцять чотири словосполучення, представлених у п'яти лексикографічних джерелах: *tourist class* [2; 3 4], *tourist trap*, *tourist court trap* [2; 3], *tourist office*, *tourist trophy*, *tourist information office* [3], *tourist card* [2], *tourist season* [2; 6], *tourist attraction*, *group / party of tourists* [4; 6], *tourist information* [4], *tourist center*, *tourist destination*, *tourist industry* [2; 6], *tourist board*, *tourist spot*, *tourist industry*, *tourist resort*, *foreign tourist*, *medical tourist* [2].

Проведений аналіз дозволяє виділити два структурних типи моделей зазначених словосполучень: *N+N* та *Adj+N*. Дослідження свідчить, що переважна більшість словосполучень представлена моделлю *N+N* (91,6%).

Слід зазначити, що морфологічна деривація не є характерною ознакою найменування *tourist*. Вона представлена чотирма лексичними одиницями: *tourism* (the business activity connected with providing accommodation, services and entertainment for people who are visiting a place for pleasure), *touristic* (of or relating to a tour), *touristically* (in a touristic or touristic manner), *touristy* (characteristic of or relating to tourists).

Висновки. Узявши до уваги все вищесказане, ми можемо зробити висновок, що англійська термінологія сфери туризму – це єдність вузькоспеціалізованих термінів та загальноживої лексики. За підсумками проведеного аналізу визначено, що засобами вербалізації найменування *tourist* є сама лексема-ім'я найменування, її 18 синонімів, а також 24 словосполучення, представлених моделями *N+N*, *Adj+N*. Усі вони розкривають зміст досліджуваної лексичної одиниці.

В одній статті неможливо описати всі аспекти, пов'язані з зазначеною проблематикою. **Перспективою** подальшого дослідження вважаємо вивчення словотворчих моделей лексики сфери туризму, аналіз лінгвокультурологічних та функціонально-стильових параметрів функціонування досліджуваної лексики.

Література:

1. Online Etymology Dictionary. URL: <https://www.etymonline.com> (дата звернення 25.10. 2023).
2. Merriam-Webster Learner's Dictionary. URL: <https://www.merriam-webster.com/dictionary> (дата звернення 25.10. 2023).
3. Oxford Advanced Learner's Dictionary. URL: <https://www.oxfordlearnersdictionaries.com> (дата звернення 25.10. 2023).
4. Cambridge Advanced Learners Dictionary and Thesaurus. URL: <https://dictionary.cambridge> (дата звернення 25.10. 2023).
5. Collins Online Dictionary. URL: www.collinsdictionary.com (дата звернення 25.10. 2023).
6. The Longman Dictionary of Contemporary English. URL: <https://www.ldoceonline.com/dictionary> (дата звернення 25.10. 2023).

7. Півнюва Л.В. Лексика туризму в українській мові : дис. ... канд. філол. наук : 10.02.02. Київ, 2017. 258 с.
8. Прима В.В. Туристична термінологія: семантика і функціонування. Київ : Київський нац. торг.-екон. ун-т, 2018. 124 с.
9. Безгодова Н. Співвідношення понять термінологія – професіоналізм – номенклатура: (Теоретичний аспект). *Вісник Львівського національного університету імені Івана Франка. Серія «Філологія»*. Львів, 2004. Випуск 34. Ч. 1. С. 458–463.
10. Ліпінська В.В. Особливості англійської та української терміносистем у галузі міжнародного туризму. *Вісник Національного технічного університету України «КПІ»*. Серія: Філологія. Педагогіка. Київ, 2014. Випуск 3. С. 37–43.
11. Біян Н. Лексико-семантична та структурна класифікація термінів у галузі туризму в англійській мові. *Іноземна філологія*. Львів, Львівський національний університет імені Івана Франка, 2009. Випуск 121. С. 142–149.

Myzyn T. Verbalization of the name “tourist” in Modern English

Summary. The article deals with the research of the verbalization of the name *tourist* in the English language. It is stressed that the analysis of the tourism industry vocabulary in English linguistics is interesting both for linguists and specialists in the sphere of tourism as this industry is actively developing nowadays. It is underlined that terminology of the language for specific purposes is an important instrument of special knowledge transfer and terms are means of professional information and their key elements. Terms have a communicative function among professionals; they serve as

a means of professional communication. It is mentioned that researchers understand and interpret the meaning of terms in different ways. In this article by the term we mean a word or a word combination that represents a notion of the sphere, is reproducible, has a definition registered in dictionaries. The article represents etymological characteristics of the term *tourist*. Semantic peculiarities of the name *tourist* and the way they are represented in dictionaries are defined. It is found out that the lexeme *tourist* has four derivatives. Synonyms and word combinations are referred to the means of verbalization of the researched lexical unit. The research reveals that the main means of the verbalization of the name *tourist* is the name itself, which is a nucleus of the nominative field. It shows the essence of the notion most fully and reflects the reality in consciousness through the language. Semes that have the biggest semantic load and are the means of verbalization of the researched notion are distinguished. The content of the English name *tourist* is revealed by synonyms that extend the structural component by means of additional features. It is found out that lexical units that verbalize the name *tourist* are also word combinations which are represented by twenty-four lexical units. The conducted analysis allowed to single out two structural models of word combinations: *N+N* та *Adj+N*. The majority of the researched word combinations are represented by the model *N+N*. It is stressed that the morphological derivation of the lexeme *tourist* is represented by four lexical units.

Key words: name, term, verbalization, synonym, word combination.